

CIGÁNYZENE – ROMA JAZZ

**A cigánymuzsikuskok kulturális örökségének
és társadalmi helyzetének mintázatai**

A Károli Gáspár Református Egyetem és a Jazztanulmányi Kutatócsoport
online nemzetközi konferenciája

2021. május 27–28.

JaTaKuCs

GYPSY MUSIC – ROMANI JAZZ

**Patterns of the Cultural Heritage
and Social Status of Gypsy Musicians**

International Online Conference of the Károli Gáspár University
of the Reformed Church in Hungary and the Jazz Studies Research Group

May 27–28, 2021

A KONFERENCIA SZERVEZŐBIZOTTSÁGA / ORGANISING COMMITTEE

György Eszter (Eötvös Loránd University, Atelier)

Hajnóczky Tamás (Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary)

főszervező / main organisor

Havas Ádám (Milestone Institute)

Lynn M. Hooker (Purdue University)

Kállai Ernő (University of Szeged)

Zipernovszky Kornél (Jatakucs / Eötvös Loránd University) főszervező / main organisor

CIGÁNYZENE – ROMA JAZZ

A cigánymuzsikuskok kulturális örökségének és társadalmi helyzetének mintázatai

2021. MÁJUS 27., CSÜTÖRTÖK

17h00–17h10 **Megnyitó: PROF. DR. HANULA Gergely** (KRE–ETKI INTÉZETVEZETŐ);
HAJNÓCZKY Tamás (KRE–ETKI ROMOLÓGIA KUTATÓMŰHELY);
ZIPERNOVSZKY Kornél (JATAKUCS)

17h10–18h10 **Plenáris előadások. Elnök: PROF. DR. HANULA Gergely**

17h10–17h30 **KÁLLAI Ernő:** A cigányzene fogalmának átalakulása a 20. században

17h30–17h50 **SZUHAY Péter:** Muzsikusk cigányok és muzsikáló cigányok. A társadalmi különbségtevés
reprezentatív terei és az etnikus szimbolizáció

17h50–18h10 **A. GERGELY András:** Idegenmegértés az etnospecifikus akusztika nyitottságával

18h10–18h30 **Diszkusszió**

18h30–19h30 **Könyvbemutatók**

18h30–19h00 **HAJNÓCZKY Tamás:** *Bura Károly cigányprímás. Aktivista, revizionista, vizionarista.*
(Noran Libro, 2021) Kérdező: **SZUHAY Péter**

19h00–19h30 **Prof. Dr. Rainer ERD:** *Tony Lakatos: Sagt nur nicht Künstler zu mir.* (2020)
Kérdező: **ZIPERNOVSZKY Kornél** (Angol nyelven)

2021. MÁJUS 28., PÉNTEK

1. Szekció – Elnök: HAJNÁ CZKY Tamás

9h30–9h50 **ORSÓS János Róbert:** Liszt Ferenc és a reformkori literalizált cigány karakter

9h50–10h10 **RISKÓ Kata:** Cigányzenei tradíció a dualizmus korában (1867–1918)

10h10–10h30 **D. MAGYARI Imre:** Cigányzenészek az irodalomban a huszadik század elején

10h30–10h50 Diskusszió

Kávészünet

2. Szekció – Elnök: HAVAS Ádám

11h00–11h20 **LENGYEL Emese:** „Mert a dzsessz csak flört, a cigányzene az igazi szerelem!” Az operett inspirációs forrásai: a cigányzene és a jazz–zene

11h20–11h40 **HAJNÁ CZKY Tamás:** Cigányzenészek önszegélyező egyesületei a boldog békeidők végnapjaitól a második világháború kitöréséig

11h40–12h00 **NAGY Pál:** Muzsikus cigányok identitáskeresése az 1930–as években

12h00–12h20 **Lynn M. HOOKER:** The Hungarian Radio and „The Gypsy War” of 1934 (Angol nyelven)

12h20–12h40 **ZIPERNOVSZKY Kornél:** A magyarországi cigányzene és a jazz sorsa a negyvenes évek történelmi fordulatai idején

12h40–13h00 Diskusszió

Ebédészünet

3. Szekció – Elnök: GYÖRGY Eszter

14h00–14h20 **MOLNÁR István Gábor:** Muzsikusok Magyarországon 1945–1990

14h20–14h50 **MÜLLNER András:** Estézés és „teve”. A roma/cigány zenei hagyomány rögzülése a minor média változó formáiban, és a közösség diszkurzív–affektív viszonya a változó képekhez

14h50–15h10 **HAVAS Ádám:** Zenei habitus, „változó állandó” és rasszhierarchiák a kortárs magyar jazzben

15h10–15h30 **WAGNER Sára:** „Állandó mozgásban”: Ráduly Mihály státusza a magyar jazzben

15h30–15h50 Diskusszió

Kávészünet

4. Szekció – Elnök: ZIPERNOVSZKY Kornél

16h00–16h20 **Jana HALMO:** How Music Influences the Social and Communication Skills of Romani Children (Angol nyelven)

16h20–16h40 **GYÖRGY Eszter:** A roma jazz kulturális öröksége

16h40–17h00 **LAKATOS Tibor:** Klezmer és cigányzene: kenyérharc és szolidaritás

17h00–17h20 **w. HORVÁTH Tibor:** „Kihalt az élő zene, elektromos cigányok lettünk.” A vendéglátói cigányzene paradigmaváltása a 21. század elején

17h20–18h00 Diskusszió és zárszó a szervezők részvételével

GYPSY MUSIC – ROMANI JAZZ

Patterns of the Cultural Heritage and Social Status of Gypsy Musicians

The language of talks and discussions is Hungarian unless otherwise noted

May 27, 2021, Thursday

17h00–17h10 **Opening Addresses:**

PROF. DR. Gergely HANULA (HEAD OF THE KRE–ETKI INSTITUTE);

Tamás HAJNÁ CZKY (ROMOLOGY RESEARCH WORKSHOP AT THE KRE–ETKI)

Kornél ZIPERNOVSZKY (JATAKUCS/EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY)

17h10–18h10 **Plenary session – Chair: PROF. DR. Gergely HANULA**

17h10–17h30 **Ernő KÁLLAI:** The Transformation of the Concept of Gypsy Music in the 20th Century

17h30–17h50 **Péter SZUHAY:** Musician Gypsies and Music–Making Gypsies. The Representative Spaces of Social Differentiation and Ethnic Symbolisation

17h50–18h10 **András A. GERGELY :** Understanding the Other in the Openness of the Ethnospecific Acoustics

18h10–18h30 Q&A

18h30–19h30 **Book presentations:**

18h30–19h00 **Tamás HAJNÁ CZKY:** Bura Károly cigányprímás. Aktivista, revizionista, vizionarista. [Gypsy First Violinist Károly Bura: Activist, Revisionist, Visionary] (Noran Libro, 2021) **Péter Szuhay in conversation with the author;**

19h00–19h30 **Prof. Dr. Rainer ERD:** Tony Lakatos: Sagt nur nicht Künstler zu mir. [Tony Lakatos: Don't Call Me an Artist] (2020) **Kornél ZIPERNOVSZKY in conversation with the author** (*In English*)

Rainer Erd

Tony Lakatos

Sagt nur nicht Künstler zu mir

May 28 2021, Friday

Session 1 – Chair: Tamás HAJNÁCZKY

- 9h30–9h50 **János Róbert ORSÓS:** Ferenc Liszt and the Literary Gypsy Character of the Reform Era
9h50–10h10 **Kata RISKÓ:** Gypsy Music Tradition in Hungary in the Age of Dualism (1867–1918)
10h10–10h30 **Imre D. MAGYARI:** The Representation of Gypsy Musicians in Hungarian Literature of the First Half of the 20th Century
10h30–10h50 Q&A

Coffee Break

Session 2. – Chair: Ádám HAVAS

- 11h00–11h20 **Emese LENGYEL:** „Because Jazz is Just Flirting, While Gypsy Music is Real Love!” Sources of Inspiration for Operetta in the 19th and 20th Century: Gypsy Music and Jazz
11h20–11h40 **Tamás HAJNÁCZKY:** Gypsy Musicians’ Self-Aid Organisations from the Last Days of the ‘Blessed Years of Peace’ Until the Outbreak of the Second World War
11h40–12h00 **Pál NAGY:** The Musician Gypsies’ Search for Identity in the 1930s
12h00–12h20 **Lynn M. HOOKER:** The Hungarian Radio and „The Gypsy War” of 1934 (*In English*)
12h20–12h40 **Kornél ZIPERNOVSZKY:** The Fate of Gypsy Music and Jazz in Hungary during the historic turns of the 1940s
12h40–13h00 Q&A

Lunch Break

Session 3. – Chair: Eszter GYÖRGY

- 14h00–14h20 **István Gábor MOLNÁR:** Gypsy Musicians in Hungary 1945–1990
13h20–14h50 **András MÜLLNER:** „Making an Evening” in the Context of Technical Images. Romani/Gypsy Musical Traditions Recorded in the Changing Forms of Minor Media, and Discursive–Affective Involvement of the Community in Evolving Images
14h50–15h10 **Ádám HAVAS:** Musical Habitus, „Changing Same” and Race Hierarchies in Contemporary Hungarian Jazz
15h10–15h30 **Sára WAGNER:** „Eternally in Motion”: The Status of Mihály Ráduly in Hungarian Jazz
15h30–15h50 Q&A

Coffee Break

Session 4. – Chair: Kornél ZIPERNOVSZKY

- 16h00–16h20 **Jana HALMO:** How Music Influences the Social and Communication Skills of Romani Children (*In English*)
16h20–16h40 **Eszter GYÖRGY:** The Cultural Heritage of Roma Jazz
16h40–17h00 **Tibor LAKATOS:** Klezmer and Gypsy Music: Fight for Daily Bread and Solidarity
17h00–17h20 **Tibor w. HORVÁTH:** ”Live Music is Dead, We Have Become Electric Gypsies.” The Shift of Paradigm of Gypsy Music–Making in Restaurants at the Beginning of the 21st Century
17h20–18h00 Q&A and closing addresses by the organisers

A Károli Gáspár Református Egyetem Egyház és Társadalom Kutatóintézetének keretei között 2015-ben alapított **Romológia Kutatóműhely** jelentős hangsúlyt helyez a magyarországi cigányság múltjának és jelenlegi helyzetének tudományos feltárására. A kutatóműhely kiemelt szerepet tulajdonít a nemzetközi együttműködésekben, konferenciákon, kutatásokban való részvételle (RomaInterbellum: Roma Civic Emancipation between the Two World Wars, Network of Academic Institutions in Romani Studies), valamint a történelmi ismeretterjesztésben is jelentős szerepet vállal (Napi Történelmi Forrás). Fennállása óta több mint tíz pályázatot nyert el (Nemzeti Kulturális Alap alkotói támogatás és miniszteri támogatás, Belügyminisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma), valamint a műhely kutatója 2016-ban elnyerte a Gypsy Lore Society fiatal kutatói díját. Munkatársai cigánysággal kapcsolatos kurzusokat tartanak nappali és levelező tagozaton egyaránt, valamint vendégelőadásokat más felsőoktatási intézményekben (Evangélikus Hittudományi Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem). Az elmúlt években a kutatóműhelynek közel nyolcvan publikációja jelent meg magyar és angol nyelven, tanulmánykötetekben, illetve rangos folyóiratokban (Pl.: Romani Studies, Social Inclusion, Acta Ethnographica Hungarica, Esély, Romológia, BUKSZ, Múltunk, Kisebbségkutatás, FONS, Kommentár, Kritika, Aetas, Pro Minoritate). Ez idáig tizenkét kötetet jelentetett meg elismert hazai és nemzetközi kiadóknál [Gondolat Kiadó, Brill (Leiden), L' Harmattan (Párizs), Noran Libro], melyekből több az Ünnepi Könyvhéten került bemutatásra. Az elmúlt két évben a kutatóműhely fókuszja a cigányzenészek, valamint az általuk alapított egyesületek történetének a feltárására helyeződött, melynek eredményeképpen a következő kiadványok láttak napvilágot: Magyar Czigányzenészek Egyesülete. Cigányzenészek mozgalma a boldog békeidők Magyarországon (Gondolat Kiadó, 2020), Magyar Czigányzenészek Országos Egyesülete. Cigányzenészek harca a két világháború közötti Magyarországon (Gondolat Kiadó, 2019), Bura Károly cigányprímás. Aktivista, revizionista, vizionarista (Noran Libro, 2021)

The Romology Research Group (KRE-ETKI) was created in 2015, within the framework of the **Church and Society Research Institute of the Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary**. The Romology Research Group makes its focus the academic study of the past and present of Gypsies in Hungary. Participation in international projects, cooperative efforts, conferences and research are all priorities for the Research Group (Roma Interbellum: Roma Civic Emancipation between the Two World Wars, Network of Academic Institutions in Romani Studies). This is in addition to being a defining factor in the popularisation of Roma history (Napi Történelmi Forrás). It has won ten tenders (Hungary's National Cultural Fund's creative fund and ministerial funds from the Ministry of the Interior and Ministry of Human Resources) in addition to a colleague winning the Gypsy Lore Society's Young Researcher Award in 2016. The Research Group's colleagues teach courses in Roma studies to university students in both regular and distance learning programs and are guest lecturers at both the Lutheran Theological University and the Pázmány Péter Catholic University. Almost eighty publications have been completed by the Research Group in recent years in both the Hungarian and English language and have been published in leading periodicals (Romani Studies, Social Inclusion, Acta Ethnographica Hungarica, Esély, Romológia, BUKSZ, Múltunk, Kisebbségkutatás, FONS, Kommentár, Kritika, Aetas, Pro Minoritate). Twelve volumes have been published to date by both national and international publishing houses [Gondolat Kiadó, Brill (Leiden), L' Harmattan (Paris), Noran Libro] several of which were launched during the Budapest Book Week. In the past two years the focal point of the Research Group has been on examining Hungarian Gypsy musicians and the history of the associations they founded. This investigation culminated in the following publications, Magyar Czigányzenészek Egyesülete. Cigányzenészek mozgalma a boldog békeidők Magyarországon / Hungarian Gypsy Musicians' Association, Gypsy musicians' movements during the 'blessed years of peace' in Hungary (Gondolat Kiadó, 2020), Magyar Czigányzenészek Országos Egyesülete. Cigányzenészek harca a két világháború közötti Magyarországon / The Hungarian Gypsy Musician's National Association, The battles faced by the Gypsy musicians in Hungary during the interwar years (Gondolat Kiadó, 2019), Bura Károly cigányprímás. Aktivista, revizionista, vizionarista / Károly Bura, Gypsy First Violinist, Activist, Revisionist, Visionist (Noran Libro, 2021). These volumes shall soon appear in English.

A Jazztanulmányi Kutatócsoportot (Jatakucs) 2015-ben alakította Zipernovszky Kornél jazzkritikus azért, hogy a jazzt, a világ tudományosságában immár bevett módon zene-, társadalom- és bölcsészettudományi, egyszóval interdiszciplináris kutatások tárgyává tegye itthon is. Könnyen talált társakra, mert az ország számos egyetemén sok Bachelor, Master és PhD szintű disszertáció született az utóbbi években az adott tudományág módszereivel vizsgálva a magyar és nemzetközi jazzkultúra által felvett problémákat. A csoport a Budapest Music Centerben tartott szabadegyetemi előadássorozatot 2016-ban. Az *Americana E-journal* című online folyóiratban, illetve a *Replika* című folyóiratban 2017-ben (101-102. sz.) jelentkezett tematikus különszámmal, lerakva a jazztanulmányok hazai alapköveit. A Jatakucs 2017. évi nemzetközi szimpóziuma a Budapest Music Center/Opus Jazzclub és a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi Kara egy utcában lévő épületeit szimbolikusan is összekötötte. Az utóbbi két évben a Müpa tehetségkutató jazzfesztiválja, a Jazz Showcase adott kiváló alkalmat a kutatócsoport nemzetközi szimpóziumain a jazz mind elméleti, mind gyakorlati megközelítésére. A Károli Gáspár Református Egyetemen együttműködve idén először nemzetközi interdiszciplináris online konferencián vállalkozhatnak rá, hogy a jazz és a cigányzene sokrétű összefüggésrendszerét alaposan megvizsgálják.

The Jazz Studies Research Group (Jatakucs) by its Hungarian acronym) was founded in 2015 by jazz critic Kornél Zipernovszky in order to make jazz the subject of interdisciplinary research in Hungary, in a way jazz studies have done for many decades in the academic world. He found like-minded people easily because surprisingly many BA, MA, and PhD dissertations have dealt with jazz topics. Following an open lecture series at the Budapest Music Center, the first thematic issue that the group published appeared in the English-language *Americana E-journal*, and the second in 2017 in the journal *Replika* (#101-102), laying down the foundations of Hungarian jazz studies. The First International Symposium of the Jazz Studies Research Group in May 2017 symbolically linked the Budapest Music Center (host to Opus Jazz Club) and the Social Science Faculty of Corvinus University, in fact two buildings in the same street. The Müpa Jazz Showcase, a talent-scouting festival has provided a great opportunity in 2019 and 2020 to look at both theoretical and practical issues of jazz music at the international symposiums of the group. Close co-operation with the Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary made it possible to venture into thoroughly examining the many-folded system of relations between jazz and Gypsy music at an international interdisciplinary online conference in 2021.

A CIGÁNYZENE FOGALMÁNAK ÁTALAKULÁSA A 20. SZÁZADBAN

Kállai Ernő

Szegedi Tudományegyetem, ELKH TK Kisebbségtudományi Intézet

E-mail: kallaierno69@gmail.com

A több évszázad alatt kialakult cigányzenét a társadalmi igények és elvárások hívták életre és ezek formálják, alakítják a mai napig is. Így annak fogalma a 20. század során is alapvetően átalakult. Eleinte a jellegzetes népies műdal, a „magyar nóta” előadóként váltak ismertté, majd a zenészek generációkon átívelő és fejlődő tudása lehetővé tette azoknak a társadalmi igényeknek a kiszolgálását is, amelyek más zenei stílusok területén is helyet biztosítottak számukra. A mai napig létező, hagyományosnak mondható cigányzenekar mellett a 20. századi modern szórakoztató zene olyan területein is jelentős szerepet játszanak, mint a tánczene, a jazz vagy a „mulató” zene. A legképzettebbek pedig a klasszikus zene műfajaiban is jelentős sikereket értek el. A 20. század utolsó harmadának fontos fejleménye volt az is, hogy az előbb felsorolt műzenei stílusokat játszó „romungro” zenészek mellett az oláh cigány és a beás cigány csoportok népzenei együttesei is ismertté váltak, akik napjainkban is nagy népszerűségnek örvendenek népzenei feldolgozásaikkal a „világzene” műfajában. A társadalmi igények változásával együtt a zenészek is alkalmazkodtak az elvárásokhoz. Így a 20. század folyamán a cigányzene fogalma kibővült és sok tekintetben megváltozott. Mindez a cigányzenészek társadalmi helyzetét is tovább differenciálta. Az előadás és a tanulmány ennek a folyamatnak a bemutatására tesz kísérletet.

Kulcsszavak: cigányzenészek, cigányzenekar, klasszikus zenészek, jazz muzsikuskok, vendéglátásban dolgozó zenészek, népzeneészek

THE TRANSFORMATION OF THE CONCEPT OF GYPSY MUSIC IN THE 20TH CENTURY

Ernő Kállai

University of Szeged, Eötvös Loránd Research Network Center for Social Sciences Institute for Minority Studies

E-mail: kallaierno69@gmail.com

Gypsy music that has developed over several centuries has been brought to life by social needs and expectations and they still form it to this day. Because of this, its concept has also fundamentally changed during the 20th century. At first the Gypsy musicians became known as performers of the “Hungarian song”, later with the development of their skills they started to work in other musical styles as well. In addition to the traditional Gypsy orchestra that still exists today, they have also become known in the genres of 20th century modern entertainment music, dance music, jazz, or “popular” music. The most educated individuals have also achieved significant success in the genres of classical music. At the end of the 20th century, folk music ensembles of the Vlach Roma and Boyash Roma groups also became known. They are still very popular today with their folk music adaptations in the “world music” genre. Going along the changing needs of society, musicians have also adapted to expectations. Thus, during the 20th century, the concept of Gypsy music expanded and changed in many ways. All this also further differentiated the social situation of Gypsy musicians. The paper attempts to illustrate various aspects of this process.

Keywords: Gypsy musicians, Gypsy orchestra, classical musicians, jazz musicians, restaurant musicians, folk musicians

MUZSIKUS CIGÁNYOK ÉS MUZSIKÁLÓ CIGÁNYOK.
A TÁRSADALMI KÜLÖNBŐSÉGTEVÉS REPREZENTATÍV TEREI
ÉS AZ ETNIKUS SZIMBOLIZÁCIÓ

Szuhay Péter

A Néprajzi Múzeum nyugalmazott muzeológusa

E-mail: szuhaypeter@t-online.hu

Az előadás a magukat muzsikus cigánynak mondó foglalkozási/etnikai csoport – jobbra 20. századi – történetébe kísérel meg bepillantani. Az 1893-as cigány összeírás közel 17 ezer zenészt tartott számon, akik azonban különböző társadalmi állású csoportokhoz tartozhattak. Ha csak a két szélső csoportot tekintjük, legfelül állt a jobbra csak zenélésből élők, étteremben, szállodákban muzsikálók csoportja, s legalul a falusi, az alkalmi - a mezőgazdasági holt idényben tartott - rendezvényeken zenélőké. A merev határokat kijelölő csoportok között az endogámia előírása és szigorú betartása uralkodott. A foglalkozásuk szerint a „csak” zenészek olyan kulturális rendszert teremtettek, amely az összes többi nyelvi, etnikai és életforma cigány csoporttól megkülönböztette őket. Egyfelől úri és polgári mintákat követtek, másfelől a nagyjából egyenlő helyzetű családok alkalmanként folyamatos szimbolikus versenyben álltak egymással, annak ellenére is, hogy a zenész dinasztiák között többrendbeli rokonsági kapcsolatok jöhettek létre. A zenészek kialakították a mesterségükkel járó viselkedés mintáját, szokásrendjét. Zárt csoportjaik egységesen tartottak cigánybált, ünnepeltek lakodalmat, húsvétot. Nagyobb körben rendezhettek vonópárbajt, hogy mesterségüknek nagyobb hírt teremtsenek, s a versengés is erősíthette a részt vevők presztízsét. Az összetartozás, ugyanakkor a hierarchia elismerése és a tekintélyelvűség segítője lehetett a primáskirályi titulálásnak időnkénti felbukkanása. Egyedül a zenésztemetés maradt egy egységes kulturális szokás, mely minden muzsikust összeköt, mert mégiscsak a hangszerek együttese adja ki a „mesterségünk címerét”.

Kulcsszavak: mintakövetés, elhatárolódás, endogámia, cigánybál, vonópárbaj, primáskirály, zenésztemetés

MUSICAN GYPSIES AND MUSIC-MAKING GYPSIES.
THE REPRESENTATIVE SPACES OF SOCIAL DIFFERENTIATION
AND ETHNIC SYMBOLISATION

Péter Szuhay

Museum of Ethnography, Ret. Museologist

E-mail: szuhaypeter@t-online.hu

The paper is trying to shed light on the - mostly - 20th century history of the ethnic/trade group of people who call themselves musician Gypsies. The 1893 census registered almost 17 thousand musicians, who nevertheless may have belonged to different social groups. If we only consider the two extreme ends, on top there stand the ones making a living only from making music in restaurants and hotels while at the bottom would stand the people making music occasionally at village gatherings held in the agricultural off-season. Among the strictly separate groups the rules of endogamy had to be observed. Those “only” making music professionally have established a system making them different from all other groups in their language, ethnicity and lifestyle. On the one hand they followed the models of the upper and middle classes, on the other families of roughly equal standing were in constant symbolic rivalry despite the fact that among the musician dynasties multi-layered marriage relations have been established. Musicians have formed the patterns and codes of behaviour related to their trade. Their closed groups were unified in holding Gypsy balls, celebrated weddings and Easter. They organised violin duels in larger circles to further promote their trade, as the contest also elevated the prestige of the participants. The feeling of belonging together, and the recognition of hierarchy and authority could have been behind the occasional surfacing of the title of Gypsy First Violinist King. The only unified cultural custom surviving was the burial of musicians which bound every musician together because, after all, the display of musical instruments together would be the trademark of the musicians.

Keywords: following models, differentiation, endogamy, Gypsy ball, violin duel, Gypsy First Violinist King, musician's funeral

ÍDEGENMEGÉRTÉS AZ ETNOSPECIFIKUS AKUSZTIKA NYITOTTSÁGÁVAL

A. Gergely András

ELTE TÁTK Kulturális Antropológia Tanszék

E-mail: andrasgergelya@gmail.com

A korai „cigánykutatás”, a romológia, később az antropológiai „ciganológia” látható és rejtett folyamata magában rejtett egy megértési állapotváltozást a kritikai megértéstudomány és a lokális csoportlélektan lankái között (kezdve a mesekutatástól, a tánckutatáson, szegénységkutatásokon, szegregációs vizsgálatokon, részvételi akció-módszertanon túl), egészen a cigányságkutatás zenetudományi megújulásáig, innovációjáig. A „Mi és Mások” mint az alteritás és identitás szakterminológiai aspektusa immár túlmutat a „nemzetiség”-, kisebbség-, ismeret- és terepkutatásokban, összehasonlító aspektusok révén elnyert komplexebb vizsgálatok felé, melyekben a narratív fordulatok (mese, tánc, képzőművészet, nyilvánosság, vallásosság, közösség-feltárások változatai) közelebb juthattak (a politikai és tudományos pragmatika révén) a megértő üzemmódok új korszakát előre jelző irányokig. Ennek feltárása lenne a cél, fókuszában az irányváltás zenei aspektusával, a stiláris nívumokkal, a hangszerek és előadási kultúrák világzenei nyitottságaival, melyek azonban még hordozzák a rávetítés vagy ismerettartalom, én-elbeszélés és narratív identitások új korszakának jegyeit. A „honnan jött?” kérdésre keresett válaszok mellé a „merre tart” esélyeit latolgató elgondolás ad(hat) időleges megfejtést. Ez lenne tematikus kísérletem célja és részben vázlata is.

Kulcsszavak: cigányzene mint archaikum, mint zeneantropológiai tematika, zenei narratívák, zenepolitikai keret, interpretatív zenetudomány

UNDERSTANDING THE OTHER IN THE OPENNESS OF THE ETHNOSPECIFIC ACOUSTICS

András A. Gergely

Eötvös Loránd University Faculty of Social Sciences Department of Cultural Anthropology

E-mail: andrasgergelya@gmail.com

The early “research of Gypsies”, romology, then the visible and the hidden processes of “tzigalogy” in anthropology included a shift in the state of understanding between the hillside of critical interpretation studies and that of local group psychology. They also involved the research of folk tales, dancing, poverty, examining segregation and participatory action methodology as well as innovation and rebirth of the musicological research of Gypsy music. The terminological aspect of “us” and “others”, expressing alterity and identity, points towards the more complex study of (ethnic) “minorities”, moreover knowledge and field studies, and results of examining narratives (such as tales, dances, visual works of art, publicity, religion and community), bring us closer (by way of political and scientific pragmatism) to signalling a new era of empathic understanding. The aim of the paper is to highlight the ways leading to that goal, putting the musical aspects of the shift in focus, consisting of stylistic inventions, a world-music-based openness towards instruments and performance cultures, which nevertheless still carries the signs of a new era of projection and knowledge contents, first-person-narrative and narrative identities. Finding answers to the question “where did it come from” might be aided by contemplating “where does it go”. This would be both the aim and partially the structure of my thematic essay.

Keywords: Gypsy music as archaic, as the subject of music anthropology, musical narratives, music political framework, interpretative musicology

LISZT FERENC ÉS A REFORMKORI LITERALIZÁLT CIGÁNY KARAKTER

Orsós János Róbert

ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola

E-mail: orsosjanos993@gmail.com

A 19. század derekán látott napvilágot Liszt Ferenc *A cigányokról és a cigányzenéről Magyarországon* című műve, amely roppant izgalmas és sokszor hatalmas vitákat gerjesztő eszmefuttatásokban bővelkedik. Jelen előadásban főként a cigányokra vonatkozó állítások kritikai értelmezésére teszek kísérletet. Az előadás egyik meghatározó részét képezi a Liszt „Cigánykönyvének” keletkezéstörténete, illetve a kész mű önálló életének vizsgálata. A reformkori magyar és nemzetközi sajtóban is egyaránt nagy felzúdulást keltettek Liszt Ferenc téves megállapításai, ugyanis a cigányok által előadott magyar zenét cigány zeneként értelmezte, amivel nem aratott nagy sikert könyvének fogadtatása Magyarországon. Liszt Ferenc bizonyíthatóan mély empátiát érzett a cigányok iránt, ugyanis több alkalommal vallotta magát félig franciának, félig cigánynak. A cigányok iránti elfogultsága, illetve a korabeli irodalomban divó egzotikum-kérés igényének eleget téve vállalkozhatott arra, hogy az Európában évszázadok óta ismeretlenül élő cigányok indentifikációját elvégezze. Liszt a cigányok és nemcigányok közötti kulturális viszonyokra fókuszálva főként a cigány-magyar kapcsolat harmonikus oldalát domborította ki, ezért jelen tanulmányban hangsúlyos szerephez jut a mű társadalom-történeti szempontú vizsgálata is. Az előadás másik fontos vonulatát Liszt Ferenc cigány ábrázolásának és reprezentációs stratégiájának bemutatása képezi. Liszt voltaképpen egy fiktív, romantikus eredetmítoszt hozott létre a cigányokról, nemzetkarakterológiai fejtegetései során ugyanis romantikus elfogultsággal mutatja be a cigány néplélek zenével való szoros összefonódását, illetve a cigányok történelmét és népköltészetét. Művében a cigányság leírása bizonyos ideológiai és diszkurzív stratégiákon átszűrve valósul meg, s ezáltal Liszt nem tesz egyebet, mint újra megjeleníti a „metaforikus”, „literalizált”, tehát képzelt cigány karakterét.

Kulcsszavak: cigány reprezentáció, modernség, nemzeti romantika, orientalizmus, posztkoloniális elmélet

FERENC LISZT AND THE LITERARY GYPSY CHARACTER OF THE REFORM ERA

János Róbert Orsós

Eötvös Loránd University Faculty of Humanities Doctoral School of Literary Studies

E-mail: orsosjanos993@gmail.com

The volume of Ferenc Liszt entitled ‘*Des Bohémiens et de leur musique en Hongrie*’ was published in the middle of the 19th century, and provoked exciting and often controversial debates. In the current paper I mainly attempt to critically interpret the statements concerning Gypsies. One of the defining parts of the paper is the history of Liszt’s ‘Gypsy Book’, and the examination of the independent life of the finalised work. The ill-founded allegations of Ferenc Liszt, who interpreted the Hungarian music performed by Gypsies as Gypsy music, caused a big stir in the Hungarian and international press of the reform era, as well. As a result, the reception of his book was not really positive in Hungary. It can be proved that Ferenc Liszt had a deep empathy towards Gypsies, as he repeatedly declared himself to be half-French and half-Gypsy. In correlation with his bias against Gypsies and his search for exoticism in contemporary literature, he was capable of undertaking the identification of Gypsies who had lived in incognito in Europe for centuries. Liszt focused on the cultural relations between Gypsies and non-Gypsies, and he mainly emphasised the harmonious side of the Gypsy-Hungarian relationship. As a consequence of that, the socio-historical aspect can be regarded as a crucial factor in the current paper. Another important aspect of the study is to depict a picture of how Ferenc Liszt represented Gypsies and what kind of strategies were used by him. As a matter of fact, Liszt created a fictitious, romantic myth about Gypsies and in his national characterology he presented the music of Gypsies with a romantic bias, and he also elaborated on the history and folk poetry of Gypsies. In his works, the description of Gypsies is carried out through certain ideological and discursive strategies, as such, Liszt does nothing but represent the ‘metaphorical’, ‘literalised’ imagined Gypsy character.

Keywords: Gypsy representation, modernity, national romanticism, orientalism, postcolonial theory

CIGÁNYZENEI TRADÍCIÓ A DUALIZMUS KORÁBAN (1867–1918)

Riskó Kata

Bölcsészettudományi Kutatóintézet Zenetudományi Intézete

E-mail: Risko.Kata@abtk.hu

A cigányzene fénykorának előadói stílusáról alkotott képünk elsősorban a nagyszámú korabeli újságcikken, beszámolón, illetve a 20. század második felében ismert gyakorlaton alapult. A túlzásoktól, hatásos kifejezésektől sem mentes leírások mellett már számos archív hangfelvétel is elérhető, amelyek technikai minőségük ellenére is tükrözik, milyen lehetett a legnépszerűbb cigányzenekarok zenéje a 20. század elején, s ezeknek köszönhetően a sajtó leírásait is pontosabban értelmezhetjük. További információkat szerezhethetünk a stílusról a korabeli elméleti művekből, népszerű kottakiadványokból. A források arról is tanúskodnak, hogy a cigányzene hallgatókból, csárdásokból álló klasszikus repertoárjához sem egyetlen előadásmód tartozott: különféle előadási stílusok, egyéni játékmódok éltek egymás mellett, és a cigányzenei előadásmód az évtizedek során általánosságban is változott. Előadásomban és tanulmányomban a különböző forrástípusokon keresztül mutatom be a cigányzenekarok előadói tradíciójának sokrétűségét abban a korszakban, amely a műfaj népszerűségének egyik csúcspontját jelentette.

Kulcsszavak: cigányzene, magyar populáris zene, dualizmus, előadásmód, gramofonlemez, sajtóforrások

GYPSY MUSIC TRADITION IN HUNGARY IN THE AGE OF DUALISM (1867–1918)

Kata Riskó

Research Centre for the Humanities, Institute for Musicology

E-mail: Risko.Kata@abtk.hu

The style of popular music played by Gypsy musicians in cities in the 19th century and in the early 20th century has been judged only by the 19th-century press and by the Gypsy music of the mid- 20th century. However, the old descriptions are not free from exaggerations and sensational phrases while the performing practice has changed significantly during the 20th century. In recent years a new type of source, namely the music of popular gramophone discs of the early 20th century, has become widely available. Despite their poor technical quality they reflect how most popular Gypsy bands of the era actually played. Furthermore, the comparison of early recordings and contemporary descriptions provides us data to interpret the earlier press reports authentically. The sources, including contemporary theoretical works and popular music issues, also reveal the different style of the certain musicians. In this research, the multifaceted performing practice of Hungarian Gypsy bands is studied on the basis of different sources types, focusing on the era which was one of the culminations of the popularity of the genre.

Keywords: Hungary, Gypsy music, popular music, performing practice, gramophone disc, 19th century, 20th century

CIGÁNYZENÉSZEK AZ IRODALOMBAN A HUSZADIK SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

D. Magyari Imre

újságíró, irodalomtörténész

E-mail: dmi@enternet.hu

Ha arról beszélünk, hogy a huszadik század elején a magyar irodalom alkotói hogyan ábrázolták a cigányzenészeket, akkor arról beszélünk, hogy miként viszonyultak az idegenekhez. Az idegen ember, az idegen közösség ábrázolásának alapvetően négy módját különböztethetjük meg. Az első az idealizálás. Az idegen jobb, szebb, okosabb, mint mi, az idegen közösség tökéletesebb, mint amiben mi élünk. Gondoljunk a német klasszicizmus görögségképére, vagy Puskin művére, a *Cigányokra*. A másik a - netán nem is annyira - jóindulatú lekicsinylés, a neveltségessé tevés. Ennek sokat elemzett példája *A nagyidai cigányok* Arany Jánostól. A harmadik a rosszindulatú, torzító ábrázolás, ami általában valamilyen agresszív politikai ideológia mentén alacsonyabb rendűnek, netán üldözendőnek, kiiktatandónak mutatja az idegent. Ennek iskolapéldája Veit Harlan híres és hírhedt 1940-es náci propagandafilmje, a *Jud Süß*. Azt is mutatja, miként lehet egy műalkotást kiforgatni, meghamisítani, hisz az alapja a zsidó Lion Feuchtwanger regénye. A negyedik a tárgyilagosságra, sőt megértésre törekvő ábrázolási mód, ennek jegyében született Balázs József *Koportos* című regénye (1976), amiből Gyarmathy Livia filmet is forgatott. A négy ábrázolási módnak természetesen rengeteg árnyalata van, keveredhetnek is egymással. A mindenkori befogadótól is függ, hová sorolódik egy alkotás. Lakatos Menyhért *Füstös képek* című regénye a cigányok világának hiteles bemutatására törekszik, de az olvasó beállítódásától függően tarthatja egy egzotikus világ idealizáló megfestésének is. A cigányzenészek általában a többségi társadalom megbecsült tagjai voltak, némelyikük országos ismertségre és népszerűsége tette szert. Előadásomban azt igyekszem bizonyítani, hogy a róluk például Krúdy Gyula vagy Szép Ernő által a huszadik század elejének irodalmában festett képek azonban nem feltétlenül sorolhatók be az idealizáló ábrázolás címszava alá.

Kulcsszavak: cigányzene, idegenek ábrázolása, részleges idealizálás, felületes kép

THE REPRESENTATION OF GYPSY MUSICIANS IN HUNGARIAN LITERATURE IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Imre D. Magyari

journalist, literary historian

E-mail: dmi@enternet.hu

When we talk about the representation of Gypsy musicians in Hungarian literature in the beginning of the 20th century, we are describing a relation to strangers. The community of strangers, alien people can be described in four different types. First comes idealising them. They are better, more beautiful, more clever than us, the foreign community is more perfect than ours. Let us think of the image of ancient Greeks in German classicism, or Pushkin's work, *Gypsies*. The second is belittling them, often without any benevolence, making them ridiculous. A much analysed Hungarian example is the poem *A nagyidai cigányok* [Gypsies of Nagyida] by János Arany. The third is the malicious, distorted representation, usually serving some kind of aggressive political ideology by depicting the strangers as inferior, sometimes calling on their persecution or annihilation. A case in point is Veit Harlan's Nazi propaganda film, *Jud Süß* (1940). It also shows how a work of art can be turned upside down, and rigged, since it was based on a novel by Jewish writer Lion Feuchtwanger. The fourth type would be the objective, empathic depiction of its subject, which was the attitude of writer József Balázs' novel *Koportos* (1976), made into a film by Livia Gyarmathy a couple of years later. The four types can certainly be mixed in various ways. It always depends on the beholder how a work of art is received. Writer Menyhért Lakatos' novel *Füstös képek* [Smoky profiles] aims at an authentic representation of the world of Gypsies, but depending on the stance of the reader, it could be viewed as the idealised picture of an exotic world. Gypsy musicians have usually been respected members of the majority society, some of them achieving national fame and popularity. I am trying to prove in my paper that representations of Gypsy musicians written by Hungarian writers e.g. Gyula Krúdy or Ernő Szép in the first half of the 20th century can not be simply put in the category of idealistic representation.

Keywords: Gypsy music, representation of strangers, partial idealisation, superfluous image

„MERT A DZSESSZ CSAK FLÖRT, A CIGÁNYZENE AZ IGAZI SZERELEM!”
A 19. SZÁZADI, MAJD A 20. SZÁZADI OPERETT INSPIRÁCIÓS FORRÁSAI:
A CIGÁNYZENE ÉS A JAZZ-ZENE

Lengyel Emese

Debreceni Egyetem

E-mail: lengyelemese1@gmail.com

A 19. század végén és a 20. század elején keletkezett számos bécsi-magyar operett története tartalmaz mellékszereplőként cigány figurát, például vándorcigányt, de a legnépszerűbb karakterek egyike kétségkívül a muzsikus cigány. Sőt számos példát találunk arra is, amikor a librettó markáns elemévé vált a protagonista cigány származása, illetve a muzsikus cigány életmódja. Tehát feltűnt a cigány figura köré szerveződő dramaturgiai sablon, a zenei anyag pedig inspirálódott a cigányzenéből. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követően a magyar operettszerzőkre szintén hatott a divatos és egyre népszerűbb jazz-zene: a korabeli operettszínpadokon a jazz térhódítása figyelhető meg. A Király Színházban bemutatott *Eltörött a hegedűm* (1928) című operett erre a tendenciára reflektált, illetve szorgalmazta, hogy valamennyi szerző újra inspirációs forrásként tekintsen a cigányzenére. A Szilágyi László és Zerkovitz Béla által jegyzett darabban két primás verseng egymással, mely egyszersmind a cigányzene és a jazz-zene harca is, valamint két értékrend szembeállítását: „A két primás összecsapása és versengése a cigány győzelmével végződik s a darabban mondják: – Mert a dzsessz csak flört, a cigányzene az igazi szerelem!” A ’28-as alkotás részletes bemutatása és kontextusba helyezése alkalmas arra, hogy az operettek esetében megvizsgáljuk a korábban népszerű sablon használatának háttérbe szorulását, melynek oka többek között a jazz-zene megjelenése és elterjedése volt. Ennek következménye pedig az, hogy az operettszínpad a cigányzene és a jazz-zene harcának újabb színterévé vált.

Kulcsszavak: cigányzene, *Eltörött a hegedűm*, jazz-zene, muzsikus cigány, operett

“BECAUSE JAZZ IS JUST FLIRTING, WHILE GYPSY MUSIC IS REAL LOVE!”
SOURCES OF INSPIRATION FOR OPERETTA IN THE 19TH
AND 20TH CENTURY: GYPSY MUSIC AND JAZZ

Emese Lengyel

University of Debrecen

E-mail: lengyelemese1@gmail.com

Many of the Viennese–Hungarian operettas’ plots include Gypsies – for example traveling Gypsies – as secondary characters at the end of the 19th and the beginning of the 20th century, but one of the most popular ones is the Gypsy musician. Meanwhile, it is also common to have the Gypsy origin or the Gypsy musician lifestyle of the protagonist as an important element of the libretto. So the plot sample with the Gypsy figure in the center appeared and the music material was inspired by Gypsy music. Following the break-up of the Austro–Hungarian Empire, Hungarian operetta composers were also influenced by the increasingly popular jazz music: the rise of jazz can be seen on contemporary operetta stages. The operetta entitled *Eltörött a hegedűm* [*My Violin Has Broken*] (1928) which was performed in Király Theatre reflected on this tendency, and it urged the composers to return to Gypsy music as a source of inspiration. In the play written by László Szilágyi and Béla Zerkovitz, two first violinists are competing. This competition is also a fight between Gypsy music and jazz and the confrontation of two value systems: “*The fight and competition of the two violinists ends with the victory of the Gypsy and it is said in that play: – Because jazz is just flirting but Gypsy music is real love!*” With this work from ’28 presented in detail and put in context, we can see that the sample which was popular earlier is pushed into the background in the case of operettas caused mainly by the appearance and spread of jazz music. And its consequence is that the operetta stage became another platform of the competition between jazz and Gypsy music.

Keywords: Gypsy music, *Eltörött a hegedűm* [*My Violin Has Broken*], jazz, Gypsy musician, operetta

CIGÁNYZENÉSZEK ÖNSEGÉLYEZŐ EGYESÜLETEI A BOLDOG BÉKEIDŐK VÉGNAPJAITÓL A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSÉIG

Hajnáczy Tamás

Károli Gáspár Református Egyetem

E-mail: hajnaczkyt@gmail.com

A 20. század első felében a magyar cigányzenészek szociális szempontból nem alkottak egységes társadalmi csoportot. E tekintetben rendkívül széles skálán helyezkedtek el, amely a fővárosi bérpalotákban, fényűzésben élő cigányprímásoktól, egészen a falvak peremére szorult cigánytelepeken nélkülözőkig terjedt. A cigánymuzsikusok derékhadát ugyan a teljes kilátástalanság, a véget nem érő nyomor elkerülte, de anyagilag távolról sem álltak biztos lábakon. Szerény, rendszertelen jövedelmükből számottevő megtakarítást nem tudtak felhalmozni, ebből kifolyólag tartós munkanélküliség, vagy elhúzódó betegség esetén a teljes kiszolgáltatottsággal kellett szembesülniük. A legnagyobb kihívást az időskor tartogatta számukra, amikor a vendéglátóhelyek már hallani sem akartak felőlük. Ha családjukra nem támaszkodhattak, nemhogy albérletükből az utcára kerülhettek, hanem a mindennapi betevőre sem volt kilátásuk. Az imént említettek miatt a cigányzenészek önszegélyező egyesületeket hoztak létre, amelyek kulturális érdekképviseletük mellett válaszul kívántak szolgálni égető szociális helyzetükre. Az elgondolás az 1880-as években született meg neves cigányprímások fejében, az első érdemi lépésre pedig 1901-ben került sor, amikor kidolgozták a Magyar Cigányzenészek Országos Szövetségének a tervezetét, mely végül megdőlt. A cigánymuzsikusok első önszegélyező szervezetüket, a Magyar Czigányzenészek Egyesületét 1908-ban alapították meg. Néhány éves pályafutása alatt jótékonyági akciókat szervezett, a cigányzenészek munkalehetőségein és feltételein kívánt javítani, valamint nyugdíjgyűlés létrehozását tervezte. A Nagy Háború lezárta követően 1918-ban létrehozták a Magyar Czigányzenészek Országos Egyesületét, mely 1933-as fennállásig kiterjedt, széleskörű tevékenységet végzett a cigányzenészek szociális helyzetének és munkaviszonyainak a védelmében. Utódszervezete az 1935 és 1940 között működő Magyar Cigányzenészek Országos Szövetsége néhány apróbb jótékonyági kezdeményezéstől eltekintve az úgynevezett létminimum bevezetéséért és az ügynökök visszaélései ellen küzdött.

Kulcsszavak: cigányzenész, szociális helyzet, önszegélyező egyesület, jótékonyági akció, munkafeltételek rendezése, szociális vívmányok

GYPSY MUSICIANS' SELF-AID ORGANISATIONS FROM THE LAST DAYS OF THE 'BLESSED YEARS OF PEACE' UNTIL THE OUTBREAK OF THE SECOND WORLD WAR

Tamás Hajnáczy

Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary

Email: hajnaczkyt@gmail.com, hajnaczkyy.tamas@kre.hu

The Hungarian Gypsy musicians living in the first half of the twentieth century did not compose a homogeneous social group in terms of societal conditions. They lived in all manner of apartment houses throughout the capital city, some first violinists lived in luxurious homes, while others in squalor in Gypsy settlements on the edge of town. Complete destitution and misery was not a threat to the majority of Gypsy musicians, but they were far from financially stable. They were unable to amass savings from their meagre and rhapsodic earnings, and thus in the cases of longer unemployment or illness they were very vulnerable. The greatest challenge was old age, when the hospitality industry no longer had any need for them. If their family was unable to care for them, then they found themselves incapable of paying for rent or even possibly basic sustenance and the threat of homelessness loomed before them. For these reasons the Gypsy musicians formed self-aid organisations, which sought to represent their cultural interests and also to find remedy to their social strife. This idea was born in the 1880's in the minds of famous Gypsy first violinists and the first effective steps were taken in 1901 when the plan for the Hungarian Gypsy Musicians' National Federation was created, though years would pass before it became a reality. The first self-aid organisation, the Hungarian Gypsy Musicians' Association was founded in 1908. During the few years of its existence it organised charity events and tried to improve the employment opportunities and conditions of Gypsy musicians, in addition to planning a pension fund. Following the Great War, in 1918, the Hungarian Gypsy Musicians' National Association was born which remained active until 1933, and was responsible for many activities in the interests of helping the employment and social conditions of Gypsy musicians. Its successor the Hungarian Gypsy Musicians' National Federation operated between 1935 and 1940, and in addition to a few charity initiatives worked to introduce a so-called minimum wage and to counteract the corruption of the employment agencies.

Keywords: Gypsy musician, social conditions, self-aid organisation, charity events, improvement of working conditions, social achievement

MUZSIKUS CIGÁNYOK IDENTITÁSKERESÉSE AZ 1930-AS ÉVEKBEN

Nagy Pál

ELKH TK Kisebbségkutató Intézet

E-mail: nagy.szies@gmail.com

A temesvári muzsikus németcigányok 1930-as évekbeli identitás-keresését vizsgálom sajtóforrásokból, továbbá a jelenség társadalomtörténeti hátterét 18. századi levéltári iratok és 19. századi visszaemlékezések alapján. Közvetlen kutatási előzményekről nem beszélhetünk, a város cigány népességének története feldolgozatlan. A történeti kontextus kialakításához a Bánság történetének szakirodalmából meríthetők szempontok. Az 1930-as években a muzsikus németcigányok sötét bőrszínük és muzsikus mesterségük ellenére önmagukat nem cigányként, hanem népzenezőként határozták meg, a „burgerekkel” való azonosságukat, németiségüket tartották önazonosságuk alapkövének. Ez a törekvés ellentétes volt a trianoni Magyarország cigányzenészeinek identitásépítésével, akik igyekeztek különválni más zenészekről és önálló szervezetbe tömörülni. A temesváriak dilemmái mögött érdekellentétek, társadalmi és kulturális különbségek húzódtak. A nem cigányként történő önmeghatározásukkal hangsúlyozták, hogy ők különbek a „füstöscigányoknál”. Az elhatárolódással ki akarták vonni magukat a megvetettségnek abból a köréből, amivel a városi szegénynegyedekben, településeken kívüli putritelepeken élőket illették akkoriban. Temesvár példáján az etnicitás és az identitás relativitásának problémáját vetem fel és a trianoni Magyarország cigányzenész egyesületeinek identitásépítésével hasonlítom össze. Az elméleti keretet Henry E. Hale elgondolása adja: nincs konszenzus az etnicitásról és az identitásról, nem változatlanok, sajátos történeti dinamikájuk van.

Kulcsszavak: Temesvár, németcigány, muzsikus, identitás, egyesület

THE MUSICIAN GYPSIES' SEARCH FOR IDENTITY IN THE 1930S

Pál Nagy

Eötvös Loránd Research Network Center for Social Sciences Institute for Minority Studies

E-mail: nagy.szies@gmail.com

I examine the search for identity of the German Gypsies in Timisoara in the 1930s from press sources, as well as the social-historical background of the phenomenon on the basis of 18th-century archival documents and 19th-century recollections. We cannot talk about direct research antecedents, the history of the city's Gypsy population is unprocessed. Aspects for the formation of the historical context can be drawn from the literature on the history of the Banat. In the 1930s, the musical German Gypsies, despite their dark skin color and musical craftsmanship, defined themselves not as Gypsies but as folk musicians, considering their identity with “burgers” and Germanism as the cornerstone of their identity. This endeavor was contrary to the identity building of the Gypsy musicians of Trianon Hungary, who tried to separate themselves from other musicians and form an independent organization. Behind the dilemmas of the people of Timisoara there were conflicts of interest, social and cultural differences. By defining themselves as non-Gypsies, they emphasized that they were different from “smoky Gypsies”. With the isolation, they wanted to pull themselves out of the circle of contempt that had befallen those living in urban slums, out-of-town Putrit settlements at the time. On the example of Timisoara, I raise the problem of the relativity of ethnicity and identity and compare it with the construction of the identity of the Gypsy musicians of Trianon. The theoretical framework is provided by Henry E. Hale's idea: there is no consensus on ethnicity and identity, they are not unchanged, they have specific historical dynamics. The primordialist and structuralist approaches can be used together in the analysis of local conditions.

Keywords: Timisoara, German Gypsy, musician, identity, association

A MAGYAR RÁDIÓ ÉS A „CIGÁNY HÁBORÚ” 1934-BEN

Lynn M. Hooker

Purdue University

E-mail: lhooker@purdue.edu

Kevés kivételtől eltekintve a “cigányzene” - ami a roma zenészek által játszott urbánus szórakoztató zenét jelöli - szakirodalma a távoli múlt ködébe vezet. De a cigányzenét a múlt részének tekinteni elfedi a változásokat, hogy “megváltoznak a kulturális reprodukció módozatai ... amikor a hagyományt tömegtermelésben állítják elő, amikor a műalkotások árucikké válnak, amikor intim előadások nagylétszámú közönség számára válnak elérhetővé”. Előadásomban a korabeli sajtóra és levéltári forrásokra támaszkodva azt vizsgálom, hogy a rádió megjelenése hogyan változtatta meg a cigányzene fogyasztását és előállítását Magyarországon. A fogyasztást tekintve a Magyar Rádió megpróbálta a művelődés és a szórakoztató zene iránti közkeletű igény közötti egyensúlyt megtalálni mind a jazz mind a cigányzene műsorra tűzésével. Ami a zenészeket illeti, a műsorsugárzás megzavarta a régen rögzült patriarchális viszonyokat a zenészek és a közönség között amikor megkívánta a zenészek munkavállalói formáinak újragondolását az adások készítésekor. Ez a modernizációs folyamat feszültségeket szült amelyek már 1934-ben válsággá mélyültek, amikor az ország sok jelentős muzsikusa sztrájkba kezdett, és ezt nevezték el később “cigány háború”-nak. A cigányzenéről és a Magyar Rádióban a reprezentációjáról szóló viták megkérdőjelezték az addigi feltevéseket arról, hogy ennek a zenének mi a szerepe a nemzeti kultúrában és milyen repertoárt kellene műsorra tűzni, és kikényszerítették az előadók szakmai és társadalmi szerepének újragondolását.

Kulcsszavak: Cigányzene, Magyar Rádió, műsorpolitika, sztrájk, nemzeti kultúra

THE HUNGARIAN RADIO AND THE “GYPSY WAR” OF 1934

Lynn M. Hooker

Purdue University

E-mail: lhooker@purdue.edu

With few exceptions, the literature on Hungary’s “Gypsy music”—a label describing Hungary’s urban entertainment music performed by Roma musicians—remains frozen in an increasingly remote past. But viewing Gypsy music as part of the past obscures the ways that it changed as “the modes of cultural reproduction change...as traditions become mass-produced, as cultural artifacts become commodified, as intimate performances become available to large audiences”. This paper uses press accounts and archival documents to examine how the advent of radio reshaped consumption and production of Gypsy music in Hungary. On the consumption side, the Hungarian Radio sought to balance its goal of uplift with the public’s demand for entertainment music, including both Gypsy music and jazz. On the production side, broadcasting disrupted old patriarchal relationships between musicians and patrons, as the Radio demanded a reconfiguring of this form of musical labor for their airwaves. This modernization process introduced tensions that reached a crisis in early 1934, when many of the country’s leading musicians went on strike, an event the press dubbed the “Gypsy War.” The debates over Gypsy music and its presentation on the Hungarian Radio revealed and challenged assumptions over what role this music should play in the national culture and how repertoire should be chosen, all while forcing the reconsideration of the professional and social roles of its performers.

Keywords: Gypsy Music, Hungarian Radio, broadcast strategy, strike, national culture

A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYZENE ÉS A JAZZ SORSA A NEGYVENES ÉVEK TÖRTÉNELMI FORDULATAI IDEJÉN

Zipernovszky Kornél

Jatakucs/ELTE BTK ITDI

E-mail: k.zipernovszky@gmail.com

A magyar jazz egyik fontos narratívája Orlay Jenő Chappy memoárja (1943), ám a tervezett második kötet a háború alatt megsemmisült. Erre vonatkozó kutatások híján csak sejtjük, hogy a holokauszt hogyan törte derékba a magyar jazzt, hiszen a szórakoztatónak nevezett műfajok rengeteg neves művésze vált a háború és a tömeggyilkosságok áldozatává. A cigányzenészek a húszas évek elején a kenyerüket féltették a jazztől, azonosultak az irredenta tábor álláspontjával és nemzeti retorikával próbálták érdekeiket, pozíciókat védeni. Identitásuk alapja a hősi múlt narratívája volt. A romák összeírásának és a Nemzeti Munkaközpontnak valamint a kamarák erőszakos létrehozásának árnyékában a nemzet részének, és “népzenészek” nyilvánították magukat. Ez utóbbi terminus a proletárdiktatúrának nevezett intézményrendszerben is bizonyos menedéket jelentett számukra. Előadásomban, amely a fordulat évéig vázolja fel a két műfaj helyzetét, néhány előadójának sorsát, fennmaradt megnyilatkozásait, túlélésüket vizsgálva és összehasonlítva arra is választ keresek, hogy a két stílus képviselői hogyan viszonyultak magyar identitásukhoz a diktatorikus rendszerek idején.

Kulcsszavak: jazz Magyarországon, szórakoztató zene, cigányzene, Holokauszt, Porrajmos, nemzeti identitás

THE FATE OF GYPSY MUSIC AND JAZZ IN HUNGARY DURING THE HISTORIC TURNS OF THE 1940S

Kornél Zipernovszky

Jatakucs/Eötvös Loránd University Faculty of Humanities, Doctoral School of Literary Studies

E-mail: k.zipernovszky@gmail.com

One of the most relevant narratives of Hungarian jazz history is the memoir of Jenő Orlay Chappy (1943), but the planned second volume perished during the war. With no specific research published to date, we can only presume how the Holocaust broke the back of Hungarian jazz, as very many representatives of entertainment genres have become victims of the war and the mass murders. Gypsy musicians have feared for their daily bread from jazz in the 1920s and subscribed to the ideology of revisionism, they tried to defend their interests and positions by nationalist rhetorics. Tales of the heroic past became the basis of their identity. In the shadow of the census, the establishment of the National Labour Centre and the discriminative trade chambers they have declared themselves “folk musicians” and to be a part of the body of the nation. The previous term provided some kind of refuge for them even during the next era, the so-called proletarian dictatorship. In my paper, which is trying to sketch the history of the two musical genres until the year 1948, I outline the fate of some of their performers, contemporary statements, and contrasting their survival also trying to uncover how they related to their Hungarian identity during the era of dictatorial regimes.

Keywords: jazz in Hungary, entertainment music, Gypsy music, Holocaust, Porrajmos, national identity

MUZSIKUSOK CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON 1945–1990

Molnár István Gábor

Nemzetközi Roma Könyvtár

E-mail: molnaristvangabor1@gmail.com

A szocializmus építése, a szocreál művészet tombolása, a „csak tiszta forrásból” jelszó mentén újrafogalmazódó népművészet nem kedvezett a cigánymuzsikusoknak. A megtagadott régi dzsentryi világ képviselőiként mégsem merültek feledésbe. A legvidámabb barakk nemhogy teret engedett a cigányzenészeknek, de még a külföldi turisták közelébe is engedték produkcióikat. A gyerekek belenőttek a muzsikus világba, apáról-fiúra szálltak a hangszerek, a vendéglők és szállodák pódiumain egymást váltották. Sorra születtek a közönség által nagyra becsült cigányprímások, az idősebb generáció közül megemlíthető Boross Lajos, Lakatos Sándor, Járóka Sándor és a fiatal korosztályt képviselő Puka Károly, aki 1984-ben megnyerte a Vonópárba című televíziós vetélkedőt. Megalakulhatott Farkas Gyula szakmai vezetésével a Rajkó, melynek híre nem csak Magyarországon terjedt futótűzként, hanem még a vasüggönyön túli nyugaton is. A magyar nóta megfogta a legnagyobb klasszikus zeneszerzőket, művészeket a vasfüggöny túloldalán. Mindezidáig a szocialista korszak utolsó reneszánsza volt a műfajnak. Megélhetést biztosított művészeknek és családjának.

Kulcsszavak: cigányzene, cigány muzsikusok, dzsentryi világ, szocialista korszak, Rajkó

GYPSY MUSICIANS IN HUNGARY 1945-1990

Gábor István Molnár

International Roma Library

E-mail: molnaristvangabor1@gmail.com

Who were the Hungarian Gypsy musicians from the end of the second world war to the change of the political system? What is the history of these musicians? Who were the main performers, what scenes were they able to operate in? What first violinist bandleaders and orchestras had the greatest influence, from the outstanding first violinist, active through the whole era Lajos Boross, to the winner of the TV talent contest *Duel of Bows* in 1984, the young violinist Károly Puka? These are some of the questions my paper asks. The children have usually grown into making music, from father to son, from restaurant to hotel. Has Gypsy music successfully been carried over from the restaurant to the stage? Who were the prodigies, called “rajkó”? Who were they taught by? What was it like to live in the socialist era as a member of a Gypsy musician family? What is the Gypsy character of Hungarian song? How did the “gentry” style survive the socialist ideology, the rage of socialist realist art, while folklore was supposed to use nothing but “the clean source”, which did not favour Gypsy music. Yet playing for tourists in what was called ‘the happiest barrack’ was so unique they were enchanted. Who was Sándor Lakatos or Sándor Járóka Sr.? It seems that what the Gypsy musicians added to the Hungarian songs has captured even the greatest classical musicians and composers.

Keywords: Gypsy music, Gypsy musicians, the world of the gentry, socialist era, Rajkó (prodigies)

ESTÉZÉS ÉS „TEVE”. A ROMA/CIGÁNY ZENEI HAGYOMÁNY RÖGZÜLÉSE A MINOR
MÉDIA VÁLTOZÓ FORMÁIBAN, ÉS A KÖZÖSSÉG
DISZKURZÍV-AFFEKTÍV VISZONYA A VÁLTOZÓ KÉPEKHEZ

Müllner András

ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszék

E-mail: mullner.andras@btk.elte.hu

Az ELTE BTK Média és Kommunikáció Tanszékén működő Minor Média/Kultúra Kutatóközpont egy négy-éves OTKA-kutatás keretében vizsgálja a magyarországi mozgóképes részvételi kultúra történetét és jelenkori gyakorlatait. Ennek a kutatásnak az egyik témája a néprajzi filmezés és annak laikus amatőrfilmesek számára történő részbeni „kiszervezése”, társadalmasítása a hatvanas-hetvenes években, a kulturális örökség megőrzésének szándékával. Az általam ismert példák jórészt azt tükrözik, hogy ekkor még főként többségi amatőrfilmesek rögzítenek cigány kulturális hagyományokat. Azonban ez a nyolcvanas évektől a mindinkább hozzáférhetővé váló felvevőkészülékekkel megváltozik, és többé már nem csak a privilégiumokkal rendelkező társadalmi csoportok rendelkeznek a képrögzítés lehetőségével. Mind a kortárs médiaantropológia, mind az etnomuzikológia felől nézve különösen érdekes lehet az, hogy egyrészt miképpen jelenik meg a roma/cigány énekes és zenei hagyomány a néprajzi filmen, illetve a néprajzi jellegű dokumentumfilmekben, másrészt az, hogy a mozgóképes populáris kultúra különböző műfajaiban és médiaplatformjain miképpen veszik ki részüket a roma zenészek a cigány zenei hagyomány rögzítésével. Mindezekkel összefüggésben az a klasszikus kérdés is előkerülhet, hogy milyen hatása van a technikai kép használatának az autentikus közegre, és milyen diszkurzív formákban keretezi maga a közösség ezt a típusú „együttélést”. Az *Eperbombázó* című blogon pár évvel ezelőtt megjelent egy bejegyzésem „Estézés” címmel, amelynek a funkciója akkor az volt, hogy reklámozza a Romakép Műhely című filmprogram 2017-es évadát. Konferenciaelőadásomban, illetve tanulmányomban ennek a bejegyzésnek a kibővítésére vállalkozom a fent leírtak alapján.

Kulcsszavak: magyarországi mozgóképes részvételi kultúra, néprajzi film, amatőr és független filmkészítés, médiaantropológia, etnomuzikológia, populáris kultúra

„MAKING AN EVENING” IN THE CONTEXT OF TECHNICAL IMAGES.
ROMA/GYPSY MUSICAL TRADITION RECORDED IN THE CHANGING FORMS
OF MINOR MEDIA, AND DISCOURSIVE-AFFECTIVE INVOLVEMENT
OF THE COMMUNITY IN EVOLVING IMAGES

András Müllner

ELTE Institute for Art Theory and Media Studies, Department of Media and Communication

E-mail: mullner.andras@btk.elte.hu

The Minor Media/Culture Research Centre located at the Department of Media and Communication (ELTE University) and supported by a four year long OTKA grant, is doing a research about the history and current practices of participatory culture of moving images in Hungary. One of the subfield of this research is the ethnographic filmmaking practice and its sharing by leading ethnographers with amateur filmmakers in the sixties and seventies, with the intention of social extension of preserving cultural heritage. To my knowledge (based on some examples), at this time mostly filmmakers with non-Roma origin recorded Roma cultural traditions. Later, from the eighties, with the gradually accessible cameras, the filmmaking practices became popular in the whole society, and recording cultural tradition was no longer a chance exclusively for privileged social groups. Both from the aspect of contemporary media anthropology and ethnomusicology it can be particularly enlightening on one side, how appears the Roma/Gypsy musical cultural heritage in ethnographic film and in documentaries with some ethnographic interest, and on the other, how Roma musicians take part in (self)recording of Gypsy musical tradition, in different genres and media platforms of the popular culture of moving images. In this context also appears the classical question of what kind of impact of the use of technical images has on the authentic environment, and what discursive forms are used by the community itself in order to frame its living together with images. On the blog „Eperbombázó” few years ago I published an entry titled „Making an evening”, with the purpose to advertise the 2017 season of Roma Visual Lab film program. In my lecture, and later in my essay I would like to widen the scope of this entry, according to the insights mentioned above.

Keywords: participatory culture of moving images in Hungary, ethnographic film, amateur-independent filmmaking, mediaanthropology, ethnomusicology, popular culture

ZENEI HABITUS, „VÁLTOZÓ ÁLLANDÓ” ÉS RASSZHIERARCHIÁK A KORTÁRS MAGYAR JAZZBEN

Dr. Havas Ádám Kornél

Milestone Institute

E-mail: havas@msints.org

Több mint 40 óra mélyinterjú kutatás és résztvevő megfigyelés elemzésére támaszkodó előadásom a roma származással kapcsolatos zenei beállítódások (habitusok) kortárs jazz-zenei mező viszonyrendszerében betöltött szerepét vizsgálja. Bemutatom, hogy történetiségéből adódóan a jazz olyan erőterként jön létre és működik Magyarországon, amely képes fölülírni a globális rasszhierarchiák viszonyrendszerét, lehetőséget biztosítva szimbolikus győzelmek szerzésére az egyébként elnyomott etnikum urbánus és asszimilálódott csoportjai számára. Segítségül hívva Paul Gilroy *The Black Atlantic*-ban kifejtett (és Du Bois-tól kölcsönzött) „kettős tudatosság” fogalmát, valamint Amiri Baraka „változó állandó” koncepcióját, különböző esettanulmányokkal szemléltetem, hogy milyen esztétikai és csoportdynamikákkal összefüggő dimenziókban jelenik meg a „kettősség” toposza a magyar jazzben. A példák alapján a mellett érvelek, hogy bizonyos jazz-zenei gyakorlatok nem pusztán újratermelik a „cigány / magyar” különbségtélt, hanem új jelentéstartalmak és esztétikai minőségek forrásaként is szolgálnak, amit a kortárs jazz egyik legfontosabb megkülönböztető sajátosságaként definiálok. Mindez reményeim szerint a magyar kontextuson kívül is kellő erővel bizonyítja, hogy az észak-amerikai kanonikus zeneesztétikák passzív átvétele helyett sokkal inkább a helyi tradíciókon átszűrt, és azok által újraterepített kulturális jelenségről beszélhetünk.

Kulcsszavak: Zenei habitus, rasszhierarchia, kettős tudatosság, változó azonos, distinkció

MUSICAL HABITUS, “CHANGING SAME” AND RACE HIERARCHIES IN CONTEMPORARY HUNGARIAN JAZZ

Dr. Ádám Kornél Havas

Milestone Institute

E-mail: havas@msints.org

This contribution aims to show how strong ties based on ethnicity, family and urban Gypsy music traditions function to reproduce and express hierarchical distinctions in the contemporary musical practices of Hungarian jazz musicians. The system of durable dispositions (schemes of perception, appreciation and action) attached to ethnicity are analysed by using Mark Rimmer’s interpretation of musical habitus, the concept of “double consciousness” as outlined in Paul Gilroy’s *The Black Atlantic* and Amiri Baraka’s notion of “changing same”. Based on the results of the interview analysis and ethnographic research, the investigation focuses on the cultural practices through which ethnicity in jazz acquires aesthetic meanings and social functions in the course of negotiating racialised distinctions through music. The findings will also shed light on the “journey” – both historical and cultural – from the family traditions of “coffee-house” commercial entertainment to playing bebop in the most prestigious concert halls of the world and Hungary. By foregrounding the above factors, this discussion seeks to establish links between the structural position of the dominant fraction (Hungarian Romani jazz musicians) of the subordinate ethnic group and its aesthetic practices.

Keywords: musical habitus, race hierarchies, double consciousness, changing same, distinction

„ÁLLANDÓ MOZGÁSBAN”: RÁDULY MIHÁLY STÁTUSZA A MAGYAR JAZZBEN

Wagner Sára

Eötvös Loránd Tudományegyetem

E-mail: saraberta.wagner@gmail.com

Ráduly Mihály zenei világát a nyitottság jellemzi mind a népzene és a mainstream jazz, mind az avantgarde és a fúziós irányzatok felé. Máig meghatározó jelenléte a magyar jazz szcénában. Annak ellenére, hogy nagyapja, aki unokáját kottát olvasni tanította, hagyományos cigány zenekarok klarinétosa volt, a roma zenei örökség Ráduly zenei identitását nem határozza meg. Családi zenei gyökerei a recepcióban nem hangsúlyosak, ugyanakkor az elmúlt években készült oral history interjúk kitérnek e témára is. A hatvanas-hetvenes években olyan magyar jazz zenészekkel játszott együtt, mint Pege Aladár, Szakcsi Lakatos Béla vagy Szabados György. Miután elnyerte a Montreux-i Jazz-fesztivál legjobb szólistája díját a Pege Quartet tagjaként, 1973-ban kiköltözött Bostonba, ahol a Berklee ösztöndíjasa volt. A hetvenes évek végén George Jindával és a fúziós zene meghatározó alakjaival játszott a Speed Limit formációban, majd végleg abbahagyta az aktív zenélést. Pályáját, és az azt tagoló különböző műfajok tárgyalását nemzetközi és hazai kontextusból közelítem meg. Ráduly egyedi útjának átgondolásával egyrészt a jazzhez kötődő „underground sztárság” szocialista megjelenését mutatom be. Másrészt, példáján és recepcióján keresztül, a magyar jazz zenész kulturális státuszának alakulását végigkövetve felteszem azt a kérdést is, hogy Ráduly esetében van-e jelentősége a roma gyökereknek.

Kulcsszavak: fúzió, műfaj, zenetörténet, portré, szocializmus

„ETERNALLY IN MOTION”: THE STATUS OF MIHÁLY RÁDULY IN HUNGARIAN JAZZ

Sára Wagner

Eötvös Loránd University

E-mail: saraberta.wagner@gmail.com

By providing insight into the career of nationally – and internationally – acknowledged jazz musician Mihály Ráduly, the following presentation aims to explore his unique status in the musical world of the time. Ráduly’s music was marked by an openness to the avant-garde movements formulated at the margins of jazz. Although he stopped actively performing decades ago, his legacy has left an indisputable impact on the generation in his footsteps. Despite his grandfather’s role as a clarinetist in traditional Gypsy bands, Roma heritage was not a determining factor in the construction of Ráduly’s musical identity. Moreover, his father’s path, who played salon music as a violinist, might have been an escape from traditional Gypsy music. Ráduly’s career should be regarded within a broader context of 1970s jazz fusion. During the 60s and early 70s, he played with well-known Hungarian jazz musicians such as Aladár Pege, György Szabados or Béla Szakcsi Lakatos. He left Hungary and moved to Boston in 1973, getting a scholarship at Berklee. After the reformation of the jazz fusion band ‘Speed Limit’ with George Jinda in 1979, he finished his professional career. Through showcasing an individual story of Ráduly’s path towards, so to speak, stardom in the era of socialist Hungary, his portrait presents a deeply intriguing case study. Hereinafter I will elaborate on his role in raising the standard and cultural status of jazz and its hybrid genres in Hungary. Furthermore, I will examine the relevance of the fact that he was born into a Roma family.

Keywords: fusion, genre, music history, portrait, socialism

HOGYAN BEFOLYÁSOLJA A ROMA GYEREKEK SZOCIÁLIS ÉS KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEIT A ZENETANULÁS?

Jana Halmo

Comenius Egyetem, Pozsony, BTK Zenetudományi Tanszék doktorandusza

E-mail: strpkovajanka@gmail.com

Szlovákiában különböző nemzetiségek élnek, de egyikükre sem tekintenek úgy, mint a romákra. A roma népesség integrálása a többségi társadalomba több szempontból is nehéz. Az okok között a szegénység, a romák életkörülményei, egyes emberek kétségtelen alkalmazkodási nehézségei, az eltérő temperamentumuk és szokásaik, továbbá az a megkülönböztetés, amelyben a roma lakosság gyakran részesül Szlovákiában. A roma népesség integrációja érdekében érdemes zenével dolgozni, amihez ennek a közösségnek különleges affinitása van. Feltesszük, hogy a zene alkalmas eszköz szociális készségeik fejlesztésére. Ezért igencsak ajánlatos a zeneoktatás és a zene terápia alkalmazása. Szlovákiában a zeneterápia és a mozgásterápia egyaránt használatos a roma gyerekek nevelésében. A kórusfoglalkozások tartása szintén hasznosnak tűnik. A figyelem, a ritmuskészség dinamikusan kell változzon ezeken a foglalkozásokon. A közös éneklés egyébként különféle elemeket hoz közös nevezőre: a koncentráció javítása, a muzikalitás és polifónia fejlesztése egyengetik a társadalmi beilleszkedés útját. Előadásomban oktatási és terapeutikus szempontból vizsgálom a zenei foglalkozások hatását a roma népességre, áttekintem az ilyen téren zajló kutatásokat és a jelenlegi szlovákiai helyzetet ezen a téren. A roma jazz-zenészek olyan családokból származnak, ahol apáról fiúra száll a mesterség, de a lányokra nem (kivéve az énekesnő Anita Soul, *1985) és ritkán származnak szegényebb roma családokból, mint például Ernest Oláh (zongora, 1942-2002), Ondrej Krajňák (zongora, *1978), Milo Suchomel (szaxofon, 1976), Andreas Várady (gitár, * 1997), Klaudius Kováč (zongora, 1976), Miloš Biháry (zongora, 1996), és Lubomír Gašpar (cimbalom, *1989). Arra is kitérek, hogy milyenek a hátrányos helyzetű roma gyerekek esélyei, hogy professzionális zenészekké váljanak, és hogy társadalmi státusuk ezáltal emelkedjen.

Kulcsszavak: Roma gyerekek, zeneoktatás, zeneterápia, mozgásterápia

HOW MUSIC INFLUENCES THE SOCIAL AND COMMUNICATION SKILLS OF ROMANI CHILDREN

Jana Halmo

PhD student at the Department of Musicology of the Faculty of Arts of Comenius University in Bratislava

E-mail: strpkovajanka@gmail.com

There are several minorities in Slovakia, but none are viewed by the public as the Romani are. The integration of the Romani population into mainstream society is difficult from several aspects. The reasons include poverty, the conditions under which the Romani live, undoubtedly also the maladjustment of some individuals, their temperament, their different habits, but also the discrimination that the Romani population often faces in Slovakia. To integrate the Romani population into mainstream society, it is feasible to work with music that this community has a special affinity to. We presume music is a suitable tool to increase their social skills. Consequently, music education and a music therapeutic approach appear to be highly beneficial. In Slovakia, elements of music therapy and music philetics are used to educate Romani children. In their effect on individuals, however, these are not primary tools to strengthen the weaknesses of this community. Lessons of choir singing also appear to be effective. To train concentration, rhythm is dynamically changed during such lessons. The author of this study focuses on the effect of music on the Romani population from an educational point of view and presents the research results and the current situation in this field in Slovakia. Professional Romani jazz musicians appear to come from families of musicians where fathers guide their sons to achieve a professional status. Professional musicians were never female (except for some rare cases, such as that of the singer Anita Soul, *1985) and they rarely came from poor Romani communities. Let it suffice to mention names like Ernest Oláh (piano, 1942-2002), Ondrej Krajňák (piano, *1978), Milo Suchomel (saxophone, 1976), Andreas Varady (guitar, * 1997), Klaudius Kováč (piano, 1976), Miloš Biháry (piano, 1996), or Lubomír Gašpar (dulcimer, *1989). We tried to investigate the chances of underprivileged Romani children to become professional musicians and asked whether their social status could be improved by music.

Keywords: Romani children, music education, music therapy, music philetics

A ROMA JAZZ KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGE

György Eszter

ELTE BTK Atelier Interdiszciplináris Történeti Tanszék

E-mail: eszter.gyorgy@gmail.com

Az 1987-es Jazz Preservation Act a jazzt fekete amerikai művészeti formaként definiálta; összekapcsolva a faji és nemzeti identitást a kulturális értékekkel. A roma jazzt vagy a francia *jazz manouche*-t ugyancsak faji / etnikai kategóriák mentén határozzuk meg, igaz, transznacionális keretben. Míg az UNESCO a jazzt a “szabadság nyelvének tekinti, amely elősegíti a társadalmi befogadást, elősegíti a megértést, toleranciát és táplálja a kreativitást”, a fekete és roma jazz zenészek és kulturális gyakorlatok (többek között fesztiválok) gyakran hordozzák a történelmi igazságtalanságok és elnyomás nehéz örökségét, mint például a brit rabszolgaság vagy a franciaországi vándorcigány-közösségek jogfosztását. A roma jazz örökséggé válásának nemzetközi példáival összehasonlításban az előadás azokra a kérdésekre keresi a választ, hogy hogyan interpretálódik és őrződik meg a roma jazz öröksége Magyarországon, elsősorban a főváros tereiben. Melyek a roma jazz Pierre Nora-i értelemben vett városi emlékezet helyei; hol találhatóak ennek az örökségnek a tárgyi és szellemi örökség-darabjai és mennyire láthatóak azok? Hogyan jelennek meg a roma jazz fesztiválok a városi emlékezetben és mennyiben tudják ezek a kulturális gyakorlatok túllépni a racializált vagy etnicizált örökség határait?

Kulcsszavak: kulturális örökség, etnicizált örökség, városi emlékezet, roma jazz

THE CULTURAL HERITAGE OF ROMA JAZZ

Eszter György

ELTE Atelier Department of Interdisciplinary History

E-mail: eszter.gyorgy@gmail.com

By linking race, national identity and cultural value together, the Jazz Preservation Act (1987) defined jazz as a black American art form. Roma jazz or *jazz manouche* are also interpreted through racial categories, although in a transnational framing. While the UNESCO considers jazz as a “language of freedom, promoting social inclusion, enhancing understanding, tolerance and nurturing creativity”, black and Roma jazz musicians and cultural practices (festivals, for instance) are often carrying the heavy weight and contested heritage of historic injustices and oppression, such as the legacy of slavery in Great-Britain or disenfranchisement in the case of nomadic Roma communities in France. By comparing to international examples of the heritage-making dynamics of Roma jazz, this presentation seeks to analyse how the heritage of Roma jazz is interpreted and maintained in Hungary, principally in the urban space of Budapest. What are the urban *Realms of memory*, in the sense of Nora, of Roma jazz, where can intangible and tangible elements of this heritage be found and how visible they are? How Roma jazz festivals and events are represented in the urban memory and to what extent do these cultural practices surpass the limits of racialized or ethnicized heritage?

Keywords: cultural heritage, ethnicized heritage, urban memory, Roma jazz

A KLEZMER ÉS A CIGÁNYZENE, KENYÉRHARC ÉS SZOLIDARITÁS

Lakatos Tibor

*Budapesti Corvinus Egyetem,
Szociológia és Kommunikációtudományi Doktori Iskola
E-mail: Lakatostibor17@gmail.com*

A cigányzenészek és a zsidó zenészek kapcsolata a 18. század óta dokumentált. Számos forrás arról is beszél, hogy a klezmer zenészek tanították a cigányokat muzsikálni. Írásomban ezt az együttműködést, hol kenyérharcot, hol szolidáris viszonyt mutatom be történeti visszatekintésben, korabeli források segítségével. A cigányzenében és a klezmerben olyan sok a hasonlóság, hogy ez azok számára is nyilvánvaló, akik nem zenészek vagy zenetörténészek. Nagyrészt ugyanazokat a hangszereket alkalmazzák és mindkét zenei stílusra jellemző az érzelmeiktől fűtött előadásmód, főleg pedig az a fajta szabadság, ami az improvizációban nyer kifejezést. A zsidóságot és a cigányságot összeköti a holokauszt/porrajmos tragédiája, és ez a sorsközösség indítékul szolgált egyfajta kulturális kapcsolat kialakításához. Tanulmányom a mindennapi életvilágot, a kulturális örökséget meghatározó szempontból elemzi a klezmer és a cigányzene kapcsolódási pontjait. A cigányzenészek voltak azok, akik emlékezetükben megőrizve a zsidó dallamokat életben tartották a klezmert, lehetőséget teremtve az újjászületéshez. Amellett érvelek, hogy ez a régóta meglévő, a kulturális változásokhoz rugalmasan és sikeresen alkalmazkodó kapcsolat képes arra, hogy mindkét zenei műfaj jellegzetességeit megőrizve tovább éltesse a cigányzenét és a klezmert. Előadásomban röviden ismertetem az együttélés különböző szakaszait, történeti kontextusba helyezve az eseményeket, a két zenei stílus hasonlóságait számba véve, a 18. század közepétől az első világháború befejezéséig tartó időszakra fókuszálva.

Kulcsszavak: cigányzene, muzsikus cigányság, kelet-európai zsidóság, klezmer, hangszeres népzene, előadásmód, improvizáció

KLEZMER AND GYPSY MUSIC: FIGHT FOR DAILY BREAD AND SOLIDARITY

Tibor Lakatos

*Budapest Corvinus University, Sociology and Communication Doctoral School
E-mail: Lakatostibor17@gmail.com*

The connections of Gypsy and Jewish musicians have been documented to the date back to the 18th century. Some sources speak about Klezmer musicians teaching Gypsies how to play music. My paper focuses on the historical dimension of their relations, fight for the daily bread on the hand, and solidarity on the other, based on the contemporary sources. There are so many similarities in Klezmer and Gypsy music that is obvious even for people lacking a thorough musical education. They largely use the same kind of instruments, and both styles display emotions in a heated way, more over the yearn for freedom which is expressed in improvisation. The Jewry and the Gypsies experienced a shared fate during the tragedy of the Holocaust/Porrajmos, and this was some kind of ground to establish cultural relations. I am looking into the everyday experience and cultural heritage of points that link klezmer and Gypsy music. It was the Gypsy musicians who kept the melodies of klezmer alive by remembering them, enabling a revival of the music and heritage. I am arguing that this long-established set of relations, able to adapt to the cultural changes, should nurture klezmer and Gypsy music without taking any of their peculiarities away. I am mostly concentrating on the period from the middle of the 18th century to the end of the first world war, describing the various phases of co-habitation in a historical perspective.

Keywords: Gypsy music, music-making Gypsies, East European Jewry, klezmer, instrumental folk music, performing style, improvisation.

„KIHALT AZ ÉLŐ ZENE, ELEKTROMOS CIGÁNYOK LETTÜNK.”
A VENDÉGLÁTÓI CIGÁNYZENE PARADIGMAVÁLTÁSA A 21. SZÁZAD ELEJÉN

w. Horváth Tibor

Soproni Egyetem, Alkalmazott Művészeti Intézet

E-mail: w.horvathtibor@gmail.com

Előadásomban a 2000-es évektől napjainkig kívánom bemutatni a Magyarországi Nyugat-Dunántúli, vendéglátói cigányzenészekre ható technológiai és kulturális változásokat. A cigányzene autentikus, nem színpadi jelenlétét vizsgálva tárom fel a vendéglátói zenész szubkultúrát, technológiafejlődéssel egyidejűleg történő piaci versenyét. Felmérem a századforduló utáni zenei igényeknek megfelelni igyekvő, a műfajokat paralel alkalmazó cigányzenészek zenei asszimilálódásának irányait. A lakodalom kultúra és vendéglátás területeit érintő zenei és formációs változások szemrevétele során, az egyre inkább a színpadi jelenlétre szűkült előadásokig jutunk el. A valóságból való teljes kiemelésre szolgáló színpad a cigányzenészeknek már csak a múlt reprezentációja. Ezen múltat átlépő művészek a komolyzenében, a jazzben, illetve más könnyű zenei műfajokban, médiaművészeti irányzatokban bontakoznak ki. Empirikus (nagybőgősi) megfigyeléseim alapján, akadémiai szemléletmódban tárom fel ezen összefüggéseket. Emellett riportok segítségével vizsgálom és mutatom be a zenészekre gyakorolt hatásokat, reakciókat; a közönség műfaji igényei a technológiai környezet, és a zenész szabadságának hármasságában.

Kulcsszavak: vendéglátói zene, cigányzene, technológia, kölcsönhatás, interdiszciplináris

A Jatakucs logóját w. Horváth Tibor tervezte.

„LIVE MUSIC IS DEAD, WE HAVE BECOME ELECTRIC GYPSIES.”
THE SHIFT OF PARADIGM OF GYPSY MUSIC-MAKING IN RESTAURANTS
AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Tibor w. Horváth

University of Sopron, Institute of Applied Arts

E-mail: w.horvathtibor@gmail.com

In my presentation, I would like to introduce the technological and cultural changes affecting Gypsy musicians in Western Transdanubia from the 2000s to the present day. By examining the authentic, non-stage presence of Gypsy music, I explore the market competition of entertainer musicians and their subculture which has evolved side by side with technological development. I trace the directions of musical assimilation of Gypsy musicians who attempted to meet the musical needs and apply the genres in parallel. In looking at the musical and formational changes in the fields of wedding and restaurant culture, we will arrive to shows that have become increasingly confined to the stage. For Gypsy musicians, the stage as a means of fully extracting reality from the real is now only a representation of the past. Artists who go beyond this presentation of the past now unfold in classical music, jazz, other pop music genres and media art trends. Based on my empirical (contrabass playing) observations, I take an academic approach to these contexts. In addition, I use interviews to explore and present the influences and reactions on musicians; the genre demands of audiences in the trinity of technological environment and freedom of the musician.

Keywords: entertaining music, Gypsy music, technology, interaction, interdisciplinary

The logo of Jatakucs was designed by Tibor w. Horváth.

